

KOOPKRACHT EN KODAKS

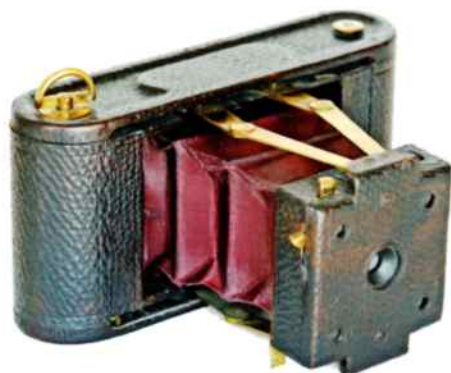
TIJDENS DE BELLE ÉPOQUE

In de jaren 1890 zien we een flinke groei van het aantal amateurfotografen. Dat komt niet alleen door de opkomst van eenvoudig te bedienen camera's, maar ook door de prijsdaling die bijvoorbeeld in 1900 resulteert in de Brownie boxcamera van \$ 1. Goedkoper kan het bijna niet en het lijkt dan dat iedereen zich een fototoestel kan veroorloven. De werkelijkheid is echter anders. Voor grote delen van de Nederlandse bevolking is de belle époque helemaal niet zo'n mooi tijdperk. In dit artikel zet ik de Nederlandse prijzen van een aantal Kodaks op een rij en vergelijk die met inkomens in de periode 1895 - 1914. Daaruit zal blijken dat een camera voor veel huishoudens nog niet was weggelegd.

KODAKS IN NEDERLAND

No. 2 Bullet, eerste model uit 1895-1896. Rolfilmcamera voor 9 x 9 cm opnamen op daglichtspoel. Sluiter voor moment- en tijdopname, geen diafragmakeuze, fixed focus lens.

Folding Pocket Kodak, eerste model uit 1897. Rolfilmcamera voor 5,5 x 8 cm opnamen op daglichtspoel. Sluiter voor moment- en tijdopname, drie diafragma's op uittrekstrip, fixed focus lens.

Op basis van advertenties is het gelukt om de Nederlandse prijzen van een aantal Kodak camera's te achterhalen. Zie de eerste tabel, met daarin de prijzen in guldens zoals genoemd in de advertenties, de prijzen in US dollars, het jaar van de advertentie en de periode waarin de camera's in productie zijn geweest. In de lijst komen allerhande toestellen voor: veel eenvoudige camera's met slechts basale instelmogelijkheden; modellen met wat meer mogelijkheden die leverbaar zijn met bescheiden sluiters en objectieven of kwalitatief hoogwaardige combinaties; speciale camera's voor stereofoto's of panorama's. Wat de Brownie kits precies inhouden weet ik niet, maar volgens de advertenties bevatten ze in elk geval een camera en "... alles wat nodig is om te fotografheeren, volgens de vereenvoudigde Kodak methode, zonder

Camera	Prijs fl	Prijs \$	Advertentie	In productie
No. 2 Bullet	21,00	8,00	1896	1895-1896
Pocket Kodak	13,50	5,00	1898	1895-1900
No. 2 Bull's-Eye	21,50	8,00	1898	1895-1913
Folding Pocket Kodak	26,50	10,00	1898	1897-1899
No. 1 Panoram	36,00	10,00	1901	1900-1926
No. 3 Folding Pocket Kodak	50,00	18,00	1901	1900-1915
No. 4 Panoram	50,00	20,00	1901	1899-1924
No. 3A Folding Pocket Kodak Goerz Dubbel Anastigmat en Unicum	129,50	?	1901	?
No. 4 Bullet	42,50	15,00	1902	1896-1900
No. 3 Eastman Plate Camera	66,75	74,50	1902	1902-1904
No. 4 Eastman Plate Camera	73,50	76,50	1902	1902-1903
No. 3A Folding Pocket Kodak RR en B&L Automatic	73,50	28,00	1905	1903-1904
No. 4A Folding Kodak	97,00	35,00	1906	1906-1915
No. 1 Brownie	6,50	1,00	1907	1900-1916
No. 2 Brownie	12,50	2,00	1907	1901-1933
No. 2 Folding Brownie	27,00	5,00	1907	1904-1907
No. 3 Folding Brownie	48,50	9 en 11	1907	1905-1915
No. 2 Stereo Brownie	63,00	12,00	1907	1905-1910
No. 1 Brownie kit	10,00	?	1908	?
No. 2 Brownie kit	13,00	?	1908	?
No. 2 Folding (Pocket) Brownie kit	20,00	?	1908	?
Vest Pocket Kodak	20,00	6,00	1914	1912-1914
No. 1 Folding Pocket Kodak	27,50	10,00	1914	1899-1915
No. 1A Folding Pocket Kodak Special met Rapid Rectilinear	41,50	15,00	1914	1908-1912
No. 3A Folding Pocket Kodak	59,00	20,00	1914	1903-1915
No. 1A Special Kodak met TTH lens	118,50	63,00	1914	1912-1914
No. 3 Special Kodak met Zeiss Tessar	131,00	65,00	1914	1911-1914
No. 3A Special Kodak met Zeiss Tessar	163,00	81,00	1914	1910-1914

Tabel 1. Lijst van alle gevonden Kodak camera's, prijzen in guldens in de Nederlandse advertenties, originele Amerikaanse prijzen in dollars, periode van productie.

donkere kamer." Dit laatste suggereert dat een zogenaamde Brownie developing box eveneens deel uitmaakt van de set, vermoedelijk met wat ontwikkelaar en fixeer.

De genoemde toestellen zijn vast niet alle Kodak modellen die in de periode 1895-1914 in Nederland verkrijgbaar waren, maar van de andere heb ik geen prijzen kunnen achterhalen. De vraag is nu hoe groot deze aankoopbedragen waren voor de consumenten van destijds. Daar tracht ik op twee manieren een antwoord op te geven.

MANIER 1: DE INFLATIECALCULATOR

Op de website van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis is het mogelijk om een bedrag in een vroeger jaar om te rekenen naar een bedrag met dezelfde koopkracht in een later jaar. Zie <http://www.iisg.nl/hpw/calculate2-nl.php>.

Bijvoorbeeld fl 1,00 in het jaar 1900 heeft een "koopkracht" van € 13,73 in het jaar 2018 (op moment van schrijven het meest recente jaar in de calculator). Tabel 2 geeft ter illustratie de omgerekende bedragen weer van enkele camera's voor de genoemde jaren naar 2018.

Adv.	Camera	Prijs fl	In 2018
1907	No. 1 Brownie	6,50	€ 77,86
1898	Pocket Kodak	13,50	€ 193,64
1914	Vest Pocket Kodak	20,00	€ 219,20
1901	No. 1 Panoram	36,00	€ 475,74
1902	No. 4 Bullet	42,50	€ 567,34
1901	No. 3 Folding Pocket Kodak	50,00	€ 660,75
1907	No. 2 Stereo Brownie	63,00	€ 754,60
1906	No. 4A Folding Kodak	97,00	€ 1.202,91
1914	No. 3A Special Kodak met Zeiss Tessar	163,00	€ 1.786,44

Tabel 2. "Koopkracht" van het oorspronkelijke bedrag omgerekend naar 2018.

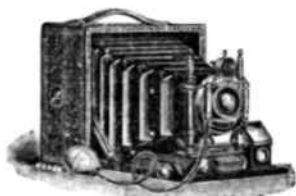
KODAK= Nieuwigheden

VOOR

1902.

Kodak-Platen-Camera's,

de volmaaktheid in de fotografie,

worden in twee grootten vervaardigd:

No. 3, platen $8 \times 10\frac{1}{2}$ cM. . . Prijs f 66.75

No. 4, „ 9×12 „ . . . „ „ 73.50

KODAK, Limited

36, Wolvengracht,

59, Montagne de la Cour,

BRUSSEL,

en bij alle handelaars in Fotografie-Artikelen.

Lux, 1902. De Eastman Plate camera's verschijnen in drie formaten, waarvan de No. 5 voor 13×18 cm opnamen niet in deze advertentie vermeld is. De Nederlandse prijzen voor de No. 3 en No. 4 vallen uit de toon omdat de bedragen in guldens bijna gelijk zijn aan die in dollars. Ik heb daar geen verklaring voor.

Dit geeft al enigszins een idee van wat een bepaald bedrag destijds "waard" was. Sommige omgerekende bedragen zijn best fors, maar van andere schrikken we niet zo heel erg. Als we een camera zouden willen aanschaffen, zouden we er eentje kunnen vinden waarvan de kosten op te brengen zijn. De financiële situatie van mensen van ruim een eeuw geleden is echter niet zomaar te vergelijken met die van ons, los van de inflatie. De omstandigheden waren volledig anders. Het welvaartspeil lag lager bij grote delen van de bevolking, een baan en inkomen kon je van de ene op de andere dag kwijtraken en ook was er amper sprake van sociale zekerheid. Wat wij tegenwoordig als een vanzelfsprekende

Brownie, origineel model, 1900. Rolfilmcamera voor 6×6 cm opnames op daglichtspoel, sluiters voor moment- en tijdopname, geen diafragmakeuze, fixed focus lens.

basisbehoefte beschouwen, was rond 1900 voor de overgrote meerderheid van de bevolking een ongekende luxe.

MANIER 2: AANSCHAFPRIJS IN RELATIE TOT INKOMEN

Een andere manier om enigszins een idee te krijgen van wat de aanschaf van een camera financieel betekende, bestaat uit het afzetten van de prijzen van de fotoestellen tegen de jaarlijkse inkomens. Wat was de verhouding tussen het aanschafbedrag van een camera en het totale jaarinkomen? Hoeveel dagen moest men werken om het aanschafbedrag van een camera bijeen te verdienen? Om dat te kunnen beantwoorden is het eerst nodig om te kijken naar wat destijds een laag, modaal en hoog inkomen was.

DE
"GRAND PRIX"
IS TOEGEKEND AAN DE
KODAK
op de Tentoonstelling te Parijs, 1900.

Onder de aldaar tentoongestelde KODAKS bevonden zich de volgende Nieuwigheden:

De
wonderbaarlijke

Panorama-Kodak

No. 1,

voor films $6,5 \times 18$ cM. PRIJS f 36.—
Gewicht 730 G. Gezichtshoek 112° . Prijs f 36.—

De Panorama-Kodak No. 4,

voor films 9×30 cM. Gewicht 1200 G.
Prijs 50.—

De vouwbare Pocket-Kodak No. 3,

Rechthoekig snel Objectief;
heldere, terugvallende vinder,
veranderlijke scherpsteller;
voor films $8 \times 10,5$ cM.

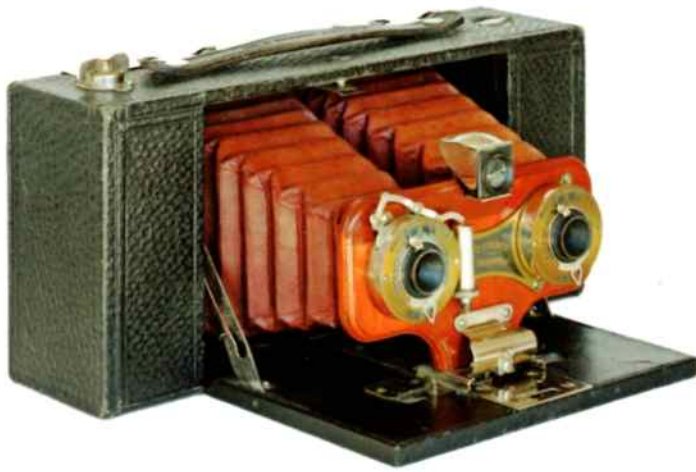
Vraagt onze nieuwe Geïllustreerde
Prijscourant, die, met een lijst der
Hollandsche handelaars, die bovengenoemde
Artikelen in voorraad hebben,
gratis verkrijgbaar is bij de

PRIJS f 50.—
KODAK Co., 36 Wolvengracht, BRUSSEL.

In het fototijdschrift Lux verschijnt gedurende 1901 en 1902 deze advertentie een aantal keren. De No. 1 Panoram is in april 1900 op de markt gekomen en de verbeterde No. 4 met deurtje voor de lens in november 1900. De No. 3 Folding Pocket Kodak verschijnt in april 1900.

INKOMENS IN DE PERIODE 1895-1914

Overzichten van gemeentelijke inkomstenbelastingen en vermeldingen van lonen in literatuur geven een indruk van de inkomens uit die tijd. In archieven ligt vast en zeker nog een schat aan informatie opgeslagen, echter voor dit artikel heb ik gebruik gemaakt van enkele boeken en artikelen en online beschikbare gegevens. Dat heeft geen gedetailleerd plaatje opgeleverd, maar wel een beeld in enigszins brede penseelstreken. De volgende indeling geeft een indruk van de hoogte van de jaarinkomens en de verdeling van de welvaart:

No. 2 Stereo Brownie, 1905-1910. Voor twee gelijktijdige opnames op daglichtspool. Sluiter met momentopname, B(ulb) en T(ime) instelling. Keuze uit vier diafragma's. Afstand instelbaar.

- A. Minder dan fl 500. De minvermogens maken in de belle époque een flink deel uit van de huishoudens. Van de circa vijf miljoen inwoners rond 1900 leven er twee miljoen in armoedige omstandigheden. In de jaren 1890 was een inkomen van fl 5,00 a fl 6,00 per week voor een arbeidersgezin niet ongebruikelijk. Het percentage huishoudens met minder dan fl 500 inkomen per jaar loopt in de diverse gemeentes uiteen, maar ligt rond de 40 tot 60 %.
- B. Fl 500 – fl 1000. Deze groep maakt zo'n 20 tot 30 % van de gezinnen uit. De meeste huishoudens zitten dicht bij de fl 500 dan bij de fl 1000. Samen vormen groep A en B zo'n 80 a 85 % van de Nederlandse huishoudens.
- C. Fl 1000 – 2000. Hun aandeel beweegt zich rond de 10 %. Ook hier zitten de meeste gezinnen dicht bij de fl 1000 dan bij de fl 2000.
- D. Fl 2000 – 4000. Circa 2 tot 3 %.
- E. Fl 4000 – 8000. Circa 1 tot 2 %.
- F. Meer dan fl 8000. Minder dan 1 %.

De genoemde percentages zijn slechts een indicatie. Tussen de regio's van Nederland en tussen dorpen, provinciesteden en grote steden komen er verschillen voor. Om enigszins een beeld te krijgen van de mensen achter deze cijfers, kunnen we kijken naar de beroepen die ze uitoefenden. Hieronder een greep uit een lange lijst. Sommige beroepen komen in meerdere inkomensgroepen voor, zoals winkeliers. De ene had bijvoorbeeld een klein zaakje in een dorp en de ander een luxe etablissement in de hoofdstraat van een flinke stad.

Groep A: minder dan fl 500: (fabrieks)arbeiders, dagloners, knechten, schippers, schilders, smeden, schoenmakers, kleermakers, kaasmakers.

Groep B: Fl 500 tot 1000: logementshouders, koperslagers, schoenmakers, kleermakers, bakkers, timmermannen, metselaars, smeden, behangers, schilders, winkeliers, onderwijzers, kantoorbedienden, spoorbeamten.

Groep C: Fl 1000 tot 2000:

(banket)bakkers, slaggers, winkeliers, kruideniers, herbergiers, schoolhoofden, onderwijzers, notarisklerken, stationschefs, manufacturiers, pastoors en predikanten.

Groep D: Fl 2000 tot 4000: banketbakkers, apothekers, pastoors en predikanten, schooldirecteuren, artsen, goudsmiden, juweliërs, koopliu, groothandelaren.

Groep E: Fl 4000 - 8000: artsen, notarissen, advocaten, burgemeesters, hoge ambtenaren, directeuren, juweliërs, bierbrouwers, koopliu, fabrikanten.

Groep F: meer dan fl 8000: eigenaren van bedrijven, fabrieksdirecteuren, bankiers, rechters, hoogleraren, notarissen, advocaten.

In de groepen D, E en F komen ook veel renteniers zonder beroep voor.

Neem de zee en de zonneshijn mee naar huis in Uw

Kodak

Neem de zee mee naar huis. Neem het door de zee bestraalde strand mee naar huis. Neem de spelende kinderen mee naar huis. Neem de bosjes, de grasse velden, en de velden, die Gij bij U hebt, mee naar huis. Neem de verschillende belangrijke plaatsen, door U bezocht, mee naar huis. Neem Uw geliefde vacantie mee naar huis in Uw Kodak.

Laat Uw Kodak de herinnering bewaren: een af het mooie, dat Gij gezien hebt. Laat haar al Uw vacatie-herinneringen openen en voor altijd bewaren.

Speedig zal Gij ook een belangrijke verandering hebben van plaatsen en mensen, die U gezien gaven, dat Gij U niet meer kunt herinneren, hoe Gij met uw vacantie hebt kunnen doorbrengen zonder Kodak. Doch even: Een vacantie zonder Kodak is eigenlijk geen vacantie.

Verspil Uw vacantie niet dit jaar: neem een Kodak mede!

Doch even, dat Gij in een half uur het gebruik van een Kodak kunt leeren. Er zijn Kodaks in alle prijzen verkrijgbaar. Hieronder volgen er een:

Model	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig
Model	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig
Model	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig
Model	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig
Model	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig	Uitwendig

Bewaar voor de kinderen, van 1/30 tot 1/250.

Alle Kodaks worden bij de post verzonden.

Overal in U van, dat Uw naam van Kodak is.

Een Kodak bewaart in Uw mede
poet U goede herinneringen.

KODAK LTD.
De Haarlem Post E. Amsterdam: Kalm-
straat 13. Schiedamschen: Dordrecht 11.

Een vacantie zonder Kodak is eigenlijk geen vacantie.

Nieuwe Rotterdamse Courant, 7 juni 1914. Een reeks advertenties uit juni en juli laat het Kodak meisje zien in steeds wisselende vakantiescenes.

Het inkomen alléén zegt weinig over de welstand en moet worden afgezet tegen de kosten van levensonderhoud. Helaas heb ik daarvan geen duidelijke overzichten. We moeten het doen met een paar losse observaties. Door het beperkte aantal gegevens heb ik ook geen rekening kunnen houden met de inflatie in de periode 1895-1914. Bijvoorbeeld een inkomen van fl 500 in 1895 had in 1914 nog maar een koopkracht van fl 387.

De lokale inkomstenbelasting werd pas geheven als men meer verdiende dan een drempelbedrag. Dit varieerde ongeveer van fl 300 tot fl 600 en werd gezien als het bedrag dat noodzakelijk was om te kunnen voorzien in het bestaan. Dat was zeker geen vetpot. Denk daarbij aan éénkamerwoningen, kleding die hergebruikt wordt tot ze uit elkaar valt, sober eten met alleen maar de goedkoopste groenten en op zijn best een beetje vet in plaats van vlees. Voor menig gezin bestaat een warme maaltijd vaak uit aardappelen met azijn en wat peper of uit in water gekookte rijst. Rond 1900 woont een derde van de Amsterdammers in één- of tweekamerwoningen. In Den Haag heeft het merendeel van de eenkamerwoningen een oppervlakte van zo'n 16 vierkante meter, waar dan een gezin van gemiddeld drie personen in huist. Dit deel van de bevolking heeft amper voldoende inkomen om van te kunnen leven. Als het inkomen dan groeit zal het besteed worden aan een verbetering van voeding, kleding, woonomstandigheden en toegang tot gezondheidszorg. Met een weekbudget van fl 14,00 (fl 728 per jaar) heeft men het al iets beter. Men kan de rijst in melk koken, 's zondags een stukje vlees op tafel zetten en door de week eens spek, diverse dagen groente eten en

KODAK

BRUSSEL
36, Rue de l'Écuyer
59, Montagne de la Cour

De Kodak BROWNIE
laad zich in volle daglicht.

Deze aardige kleine cameras zijn als aangeduid voor eerstbeginnende, voor jongens en meisjes, daar zij zeer gemakkelijk zijn van behandeling, vorderen zij goed leertijd.

N° 1. Clichés 6x6	6'50
N° 2. Clichés 6x9	12'50
N° 3. vouwbaar. Clichés 6x9	27'—
N° 3. vouwbaar. Clichés 8x10 1/2	48'50
N° Stereos. opisch.	63'—

PRIJSLIJST VRIJ.

Rotterdamsch Nieuwsblad, 10 juni 1907, met een reeks box en balg Brownies, waaronder de No. 2 Stereo Brownie.

daarnaast wat meer besteden aan allerhande andere levensbehoeften en misschien eens wat geld opzij leggen voor grotere uitgaven zoals nieuwe kleding. Met een inkomen boven de fl 1300 per jaar kon men zich zelfs een hulp in de huishouding permitteren. De kosten voor het levensonderhoud zijn niet overal gelijk en hangen af van de plaats waar men woont. In een publicatie over het inkomen van onderwijzers aan het eind van de 19e eeuw wordt becijferd dat een onderwijzersgezin in Amsterdam fl 1531, in de stad Groningen fl 938 en in Smilde fl 770 nodig had om van te kunnen bestaan. De prijzen van Kodak camera's zijn hierboven al genoemd en nu de bandbreedte van inkomens bekend is, is het mogelijk om de twee met elkaar te vergelijken.

DE BETAALBAARHEID VAN CAMERA'S

Het is ondoenlijk om aan te geven welk deel van het inkomen besteed kan worden aan luxe-artikelen, want daarvoor zou ik in de schoenen van de mensen moeten gaan staan en voor hen keuzes moeten maken. Voor een flink deel van de huishoudens is de vraag ook helemaal niet aan de orde, want die leven op de rand van het bestaansminimum. Voor de gezinnen die wat financiële ruimte hebben, moet de eventuele camera con-

No. 4 Panoram, model B. Het eerste model verschijnt in 1899 en de productie stopt in 1924. Voor foto's van 9 x 30 cm op daglicht-spoel. Roterend objectief, twee sluitertijden, geen diafragmakeuze, geen afstandinstelling.

curreren met andere wensen, zoals een mooiere aankleding van de woonruimte, een abonnement op een krant of tijdschrift of de aanschaf van een naaimachine of een fiets. Wat ik wel kan aangeven is hoeveel dagen iemand moet werken om het aanschafbedrag van een fototoestel te verdienen. Hierbij ga ik uit van 52 weken maal 6 werkdagen, dus 312 werkdagen

per jaar, hetgeen voor de meeste mensen destijds gebruikelijk is. In tabel 3 vermeld ik het berekende aantal werkdagen voor enkele voorbeeld-camera's en een paar inkomens. De belangstellende kan zelf de overige combinaties uitrekenen.

EEN GREEP UIT DE RESULTATEN

De minvermogenden met een zeer schamel inkomen van fl 300 moeten zeven lange dagen van ruim 10 uur werken om een No. 1 Brownie te kunnen aanschaffen. Maar het is niet realistisch dat, na aftrek van de kosten voor levensonderhoud, die financiële ruimte over is. Als men moet kiezen tussen eens een stukje spek op tafel of een Brownie camera, dan is die keuze volgens mij snel gemaakt. Menig fabrieksarbeiders- en daglonersgezin moet tijdens de belle époque een half jaar rondkomen van de aanschafprijzen van een No. 3A Special Kodak.

Voor de huishoudens met een inkomen van fl 750 staat de aanschaf van de populaire Pocket Kodak aan het eind van de 19e eeuw gelijk aan zes dagen werken. De wat grotere toestellen met meer kwaliteit kostten al gauw vier weken arbeid om bij elkaar te verdienen, wat gelijk staat aan 8 % van het jaarinkomen. Waarschijnlijk nog steeds een uitgave om eens goed over na te denken. Met fl 1200 heeft men een bovenmodaal inkomen. Een No. 2 Stereo Brownie of een No. 3A Folding Pocket Kodak in het populaire Ansichtkaartformaat, betekenen circa zestien dagen werk, of 5 % van een jaarinkomen. De Kodak Specials vergen ruim dertig tot veertig werkdagen en slokken daarmee nog altijd 10 tot 14 % van het jaarinkomen op. Misschien toch nog een tikkeltje te wild voor het schoolhoofd of de banketbakker.

Voor de welgestelde gezinnen met een inkomen van fl 4000 staat de aanschaf van een eenvoudige camera gelijk aan de verdiensten van een of twee werkdagen. Het lijkt aannemelijk dat men voldoende financiële ruimte heeft voor de aankoop van een duurder toestel. Een topklasse

V.l.n.r. No. 3A (1910-1914), No. 1A (1912-1914) en No. 3 (1911-1914) Special Kodak. Deze luxe camera's waren voor de meeste mensen onbetaalbaar. Een onderwijzer(es) met een inkomen van fl 650 moest bijna zestig tot tachtig dagen werken voor de aanschafprijzen.

Kodak uit de Special serie legt beslag op het inkomen van negen tot dertien dagen. Ongeveer 1 tot 2 % van de huishoudens heeft een inkomen boven de fl 4000 per jaar. Ik heb hiervan geen voorbeeld in de tabel opgenomen omdat de bedragen vele duizenden en zelfs honderdduizenden guldens groot kunnen zijn. Het mag duidelijk zijn dat de aanschaf van een camera voor deze gezinnen geen onoverkomelijke uitgave is. Ter illustratie: de bierbrouwer uit Maastricht met fl 12.000 per jaar verdiende een No. 3A Folding Pocket Kodak in anderhalve dag en voor de graaf uit Alkmaar met fl 195.000 betekende een No. 3A Special Kodak het inkomen van een halve ochtend.

	Jaarinkomen in fl	300	750	1200	4000
	Daginkomen bij 312 werkdagen	0,96	2,40	3,85	12,82
	Aanschafprijs in fl	Aantal werkdagen			
No. 1 Brownie	6,50	7	3	1,7	0,5
Pocket Kodak	13,50	14	6	4	1,1
Vest Pocket Kodak	20,00	21	8	5	1,6
No. 2 Bullet	21,00	22	9	5	1,6
Folding Pocket Kodak	26,50	28	11	7	2
No. 1 Panoram	36,00	37	15	9	3
No. 4 Bullet	42,50	44	18	11	3
No. 3 Folding Pocket Kodak	50,00	52	21	13	4
No. 3A Folding Pocket Kodak	59,00	61	25	15	5
No. 2 Stereo Brownie	63,00	66	26	16	5
No. 4A Folding Kodak	97,00	101	40	25	8
No. 1A Special Kodak met TTH lens	118,50	123	49	31	9
No. 3 Special Kodak met Zeiss Tessar	131,00	136	54	34	10
No. 3A Special Kodak met Zeiss Tessar	163,00	170	68	42	13

Tabel 3. Overzicht van het aantal dagen dat mensen moesten werken om het aankoopbedrag van de camera bijeen te verdienen.

AFSLUITING

Ondanks de beperkte blik op de financiële situatie van huishoudens tijdens de belle époque is er wel een indruk ontstaan van de betaalbaarheid van camera's voor de uiteenlopende inkomensgroepen. Voor een flink deel van de Nederlandse bevolking was aanschaf van een fototoestel niet aan de orde. Bij huishoudens met een modaal-plus inkomen lijkt een apparaat in de goedkopere klasse haalbaar. Slechts een heel klein deel van de gezinnen kon zich een duurder toestel permitteren.

BRONNEN

Kranten via Delpher.nl
Tijdschrift Lux
Lijsten gemeentelijke inkomstenbelasting
Jaarcijfers voor het Koninkrijk der Nederlanden
Groningen 1870-1914, door P. Kooij
Geschiedenis van de school in Nederland, door P. Boekholt en E. de Booy

Loon naar werken, door J. Muntendam
Makers en stakers, door H. Wals
Sporen van moderniteit, door J. Smit
Koninkrijk vol sloppen, door A. van der Woud
Een vergeten hoofdstuk - blanke slaven, door F. Domela Nieuwenhuis
<http://www.iisg.nl/hpw/calculate-nl.php>